

ים המלח ימא דסדום

ספר בראשית פרק יט

(א) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סָדְמָה בְּעָרְבַּ וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר סָדֹם וַיֵּרָא לוֹט וַיִּקָּם לַקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲפִים אַרְצָה: (ב) וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא אֲדֹנָי סוּרוּ נָא אֶל בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בָרְחוּב נָלִין: (ג) וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֵל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֵּה וּמִצּוֹת אָפֶה וַיֹּאכְלוּ: (ד) טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אָנְשֵׁי סָדֹם נֹסְבוּ עַל הַבַּיִת מִנְעֵר וְעַד זָקֵן כָּל הָעָם מִקְצֶה: (ה) וַיִּקְרְאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַיֵּה הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הַזֶּה הֲצִיֵּאֵם אֵלָינוּ וְנִדְעָה אֹתָם:

(כד) וַיִּדְוֹד הַמְטִיר עַל סָדֹם וְעַל עַמְמָהּ גְּפִרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְדֹוּד מִן הַשָּׁמַיִם: (כה) וַיִּהְפֹּךְ אֶת הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל הַכֶּכֶר וְאֶת כָּל יִשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמְח הָאֲדָמָה: (כו) וַתִּבֶּט אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵרָיו וַתְּהִי נְצִיב מֶלֶח: (כז) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר עֲמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְדֹוּד: (כח) וַיִּשְׁקֹף עַל פְּנֵי סָדֹם וְעַמְמָהּ וְעַל כָּל פְּנֵי אֶרֶץ הַכֶּכֶר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עַלֶּה קִיטֵר הָאֶרֶץ קָטִיטֵר הַכַּבְשָׁן: (כט) וַיְהִי בְשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת עַרְי הַכֶּכֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַתְּפִכָה בַּהֲפֹךְ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:

מלבים בראשית יט כה - ארץ ממנה יצא לחם תחתיה נהפך כמו אש, שלח בחלמיש ידו הפך משרש ערים (איוב כח) ואז שקעה הארץ שהיה שם עמק השדים לתחת, ומי הירדן שהיה דרכו להשקות את כל הכנר כמו נהר נילוס שמשקה את מצרים, והי' אז מלא על כל גדותיו כי הי' בחג הפסח, ירדו אל העמק ההוא שתחתיה אש בוערת תמיד מתחתיות ארץ, ונעשה ממנו ים המלח שהוא מלא זפת והים מלא עשן לעתים ומימיו מלוחים במלח סדומית, שאי אפשר לטעום ממנו אפי' טפה אחת, ושום בעל חי לא יתקיים בו,

רמב"ן בראשית פרק יט פסוק ה

(ה) ונדעה אותם- כוונתם לכלות את הרגל מביניהם, כדברי רבותינו (סנהדרין קט), כי חשבו שבעבור טובת ארצם שהיא כגן ה' יבאו שם רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לוט בעשרו וממונו בא אליהם, או שבקש מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם, והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר (יחזקאל טז מט) הנה זה היה עון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה... וגם כי כל העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל הגוים כסדום לאכזריות:

ודע, כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם הקדימה וקאתה את העם הזה שהיו רעים מכולם לשמים ולבריות ושמו עליהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו, וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידים לירשה כאשר התרה בהן גפירת ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו (דברים כט כב). כי יש באומות רעים וחטאים מאד ולא עשה בהם ככה, אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל, כי שם היכל ה'

מסכת שבת דף קח - כי אתא רב דימי אמר מעולם לא טבע גברא בימא דסדום אמר רב יוסף הפוכה סדום והפוכה מילה גברא הוא דלא טבע כשורא טבע אמר ליה אביי לא מיבעיא קאמר לא מבעיא כשורא דאפילו בכל מימות שבעולם לא טבע אלא אפילו גברא דטבע בכל מימות שבעולם בימא דסדום לא טבע

עין איה שבת ב פרק יד פיסקה י - כי אתי רב דמי, אמר, מעולם לא טבע גברא בימא דסדום. סדום, מקום ההשחתה, נשאר בעולם להורות כי הצדקה היא מקור הקיום והרשעה היא מקור השחתת העולם, ואיבודה של סדום מפני שרחקה מצדקה "ויד עני ואביון לא החזיקה", הרי הוא בא ללמד את כל האדם להחזיק במדת הצדקה. ונמצא שהפיכת סדום, שמזה נשאר ים המלח שהוא ימה של סדום, היא היתה סבה לקיום העולם. ורמז לזה, הוא מה דלא טבע גברא בימא דסדום.

מסכת חולין דף קה/ב - אמר רב יהודה בריה דרבי חייא מפני מה אמרו מים אחרונים חובה שמלח סדומית יש שמסמא את העינים אמר אביי ומשתכח כי קורטא בכורא

עין איה ברכות א פרק ראשון פיסקה מו

בדחז"ל שאמרו בפ' כל הבשר, בדבר מים אחרונים משום מלח סדומית שמסמא את העינים, דמשתכח כי קורטא בכורא. ובאמת אמרו שמים אחרונים מוסמכים ממקרא "והתקדשתם והייתם קדושים" אלו מים אחרונים הרי יש בזה משום ענין קדושה. ע"כ ביארתי שדבריהם ז"ל כפולים הם, לבד הדבר הפשוט של תערובות מלח סדומית האפשרית להמצא כי קורטא בכורא, יש בזה דבר מוסרי נעלה מאד. כי הלא זה חטאת סדום, להיות פונה רק לתאות גופם, ולא פנו ג"כ את ראשי יסודי המוסר המוטבעים באדם הישר "גאון שבעת לחם ויד עני ואביון לא החזיקה". והנה הנטייה אחרי הערב אל החושים, מעבה טבעו של אדם ונוטלת ממנו הרגשותיו

הנעלות, שראשיתם הוא החסד והרחמים. ע"כ מכל סעודה אשר יאכל האדם, שהשתמשות בהנאת החושים בהכרח פועל ליקר בקרבן את ערכם ולהעביר מנגד עיניו ההרגשות הרוחניות. תקנו חז"ל כעין תרופה קודמת לרומם ההרגשות הקדושות לפני המזון בנטילת ידים, שיצויר יפה שהוא אוכל לחם קודש.

אמנם אחרי כל הציוור המוקדם עושה הטבע את שלו, ולא ימלט שפעל השימוש החושי להפיל את אור המוסרי שבנפש הטהורה. ע"כ אחר האכילה, עוד הפעם תקנו חז"ל מים אחרונים, לשוב אל הקדושה הנאותה. ויפה נבין דברם ז"ל, מים ראשונים מצוה מים אחרונים חובה. כי הראשונים באו להקדים הרפואה קודם שיתעוררו החושים להפסיד את יקר ערכה של מושג היושר הטהור, ע"כ הם מצוה, ולא יאמר עליהם חובה, כי לא נתחייב הדבר בהכרח. אבל האחרונים באים למהר לתקן את אשר בהכרח נתעוות, ע"כ הם חובה. והתערובות האלה שבהכרח נמצאות גם בשלם שבאנשים, המונעות את תנובת החסד והצדק, הם המה המלח סדומית המסמא את העיניים. וראוי להעבירם מעל הפעולות הנמשכות מעצת הנפש ויוצאות בפועל ע"י הידים, לשוב אל הקדושה... כי הפעולה הקדושה הזאת תקלע מטרתה, להסיר החסרון של הרגשת עצמו יותר מדאי, שהיא חטאת סדום, "לתאוה יבקש נפרד"... כל זמן שימשך אחר הערב לחושיו בלבד הנה הוא נפרד לעצמו.

חזקוני בראשית פרק יט פסוק כה - וצמח האדמה - אמר ריב"ל עכשיו ילקוט אדם מעפרה של סדום ויתן בערוגה אחרת אינה צומחת.

ספר זכריה פרק יד - (ז) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִבְדַּע לִידֻד לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לַעֲבֹד עֲבָב יְהִי אֹר: (ח) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם חַיִּים מִירוּשָׁלַם חָצִים אֶל הַיָּם הַקְּדֹמוֹי וְחָצִים אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה

מסכת סנהדרין דף קט - תנו רבנן אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא ומה כתיב בהם ארץ ממנה יצא לחם ותחתיה נהפך כמו אש מקום ספיר אבניה ועפרות זהב לו נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה. אמרו וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם ועפרות זהב לו למה לנו עוברי דרכים שאין באים אלינו אלא לחסרינו [מממוננו] בואו ונשכח תורת רגל מארצנו שנאמר פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש נעו

רש"י סנהדרין דף קט/א - ארץ ממנה יצא לחם - ארץ שבעה וטובה היא: ותחתיה נהפך כמו אש - ואחר כן נהפכה: וכי מאחר שארץ ממנה יצא לחם - שיש לנו שיפוע לחם למה לנו עוברי דרכים:

ספר באר מים חיים פרשת וירא פרק יט - והנה חטאת סדום ועמורה עיקרו היה שהפכו מדת החסד לדין כמאמר חז"ל (שם ק"ט). תנו רבנן אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל טובה שהשפיע להם הקב"ה ומה כתיב בהם (איוב כ"ח, ה"ז) ארץ ממנה יצא לחם וגו'. ונמצא, זה המדת חסד הגדול ורב טוב שהשפיע להם הקב"ה הפכוהו לדין לבלתי תת פת לחם לעובר אורח ויד עני ואביון לא החזיקו.

רמב"ן על ויקרא פרק ב פסוק יג

ומפני שאמר בכאן ברית אלהיך אני סובר בו ענין, שהמלח מים ובכח השמש הבא בהם יעשה מלח, והמים בתולדותם ירוו הארץ ויולידו ויצמיחו, ואחרי היותם מלח יכריתו כל מקום וישרפו, לא תזרע ולא תצמיח והנה הברית כלולה מכל המדות, והמים והאש באים בה, ועדיך תאתה ובאה הממשלה הראשונה ממלכת השם (מיכה ד, ח), כמלח שיתן טעם בכל המאכלים ותקיים ותכרית במליחותה, והנה המלח כברית, ולכן אמר הכתוב (דהי"ב יג ה) הלא לכם לדעת כי ה' אלהי ישראל נתן ממלכה לדוד על ישראל לעולם לו ולבניו ברית מלח עולם, כי הוא גם כן מדתו של דוד:

זוהר הקדוש חלק א דף קח - ותבט אשתו מאחריו, מאחריה מבעי ליה, אלא מבתר שכינתא,

רבנו בחיי על בראשית פרק יט פסוק יז - ובמדרש (פרקי רבי אליעזר פרק כה) אל תביט אחריו, אמר להם אל תביטו אחרים שהרי ירדה שכינתו של הקב"ה להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש. עירית אשת לוט נכמרו רחמיה על בנותיה הנשואות בסדום והביטה לאחריה לראות אם הולכות אחריהם וראתה השכינה אחריה ונעשית נציב מלח

ספר מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו

הסוד של אשת לוט שהיתה נציב מלח, לפי שחזרה פנים לראות לשכינה שהיא נקראת ברית מלח, שהיתה נוקמת נקמתה מאנשי סדום בגופרית אש ומלח, וזהו שאומר לישראל במתן תורה שלא יהרסו לראות שנ' (שמות י"ט) פן יהרסו לראות ונפל ממנו רב, ע"כ. הטעם שנקרא מלח והמלח רומז אליה כי המלח שומר כל דבר הנמלח ונותן טעם טוב לכל תפל ויש בו טובות הרבה, גם רעות יש בו שאם יזרעו ממנו שדה לעולם לא תצמח, שעושה אותו מדבר שממה, כדרך זה העטרה כלולה מדין ורחמים: